

ΥΠΑΓΟΜΕΝΗ ΤΑΞΙΚΗ ΘΕΣΗ 6: ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ

Το εμπόρευμα, μόλις ολοκληρωθεί η παραγωγή του, εισέρχεται στη ζώνη της κυκλοφορίας με στόχο την πώλησή του. Μέχρι την πώληση μπορεί να βρίσκεται σε αποθήκες ή σε μεταφορικό μέσον. Η υπεραξία που είναι ενσωματωμένη στο καπιταλιστικό εμπόρευμα, όπως ήδη αναφέρθηκε, επαληθεύεται **μόνο αν γίνει η πώληση**. Ο καπιταλιστής έχει κάθε συμφέρον να πουλήσει τα εμπορεύματά του όσο γίνεται ταχύτερα, ώστε να επαληθεύσει την (ενσωματωμένη) υπεραξία και να χρησιμοποιήσει ξανά το (αυξημένο) χρηματικό του κεφάλαιο στην θεμελιώδη ταξική διεργασία, δηλαδή την παραγωγή νέων εμπορευμάτων. Όσο ταχύτερα ολοκληρώνεται ο κύκλος παραγωγής – κυκλοφορίας – ξανά παραγωγής, τόσο αυξάνεται και η ταχύτητα παραγωγής της υπεραξίας (μέρος της οποίας είναι και το κέρδος). Ο καπιταλιστής λοιπόν έχει κάθε συμφέρον να επιταχύνει την πώληση. Εδώ υπεισέρχεται ο έμπορος (εμπορικός καπιταλιστής), ο οποίος κατέχει εμπορικό κεφάλαιο (commercial capital) και έχει τη δυνατότητα να αγοράσει μεμιάς μεγάλο μέρος της παραγωγής του βιομηχανικού καπιταλιστή. Ο τελευταίος, για να ανταμείψει τον έμπορο για το «καλό» που του κάνει, του πουλάει τα εμπορεύματά του σε μειωμένη αξία (discount). Ο έμπορος με τη σειρά του πουλάει τα εμπορεύματα στην κανονική τους (ανταλλακτική) αξία (υπό συνθήκες ελεύθερης αγοράς) και καρπούται τη διαφορά, η οποία ονομάζεται εμπορικό κέρδος. Παρατηρούμε λοιπόν, ότι εκ των πραγμάτων, στην ουσία ο έμπορος είναι πρώτος λήπτης ενός μεριδίου της υπεραξίας, άρα κατέχει μια υπαγόμενη ταξική θέση. Έτσι, το εμπορικό κεφάλαιο λειτουργεί αφενός καταλυτικά για την διαστολή του βιομηχανικού κεφαλαίου και αφετέρου διατηρεί το χαρακτηριστικό της διόγκωσης, άρα είναι και αυτό μια «αυτοδιαστελλόμενη αξία» (συνεπώς ορίζεται και αυτή σαν «κεφάλαιο»).

ΥΠΑΓΟΜΕΝΗ ΤΑΞΙΚΗ ΘΕΣΗ 7: ΟΙ ΠΩΛΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΕΣ

Θα επαναλάβω, ότι η αγωνία του καπιταλιστή είναι η επαλήθευση της υπεραξίας με την πώληση των παραχθέντων εμπορευμάτων (ή υπηρεσιών). Οι καταναλωτές πρέπει πάση θυσία να πεισθούν και να αγοράσουν. Πρέπει να αισθανθούν ότι τα εμπορεύματα τους «είναι απαραίτητα» και πρέπει να τα αποκτήσουν. Ένα τέτοιο ρόλο αναλαμβάνουν οι διαφημιστές: Με διαφημιστικές καμπάνιες, από μέσα μαζικής ενημέρωσης κλπ προβάλλουν συνέχεια τα προϊόντα, σε μια διαρκή προσπάθεια αύξησης των πωλήσεων. Οι καπιταλιστές ανταμείβουν τους διαφημιστές με μερίδιο της υπεραξίας. Οι διαφημιστές καταλαμβάνουν μια υπαγόμενη ταξική θέση.

Σημειώνω εδώ κάτι ενδιαφέρον: Είναι πιθανό, τη διαφήμιση να την αναλαμβάνει ο έμπορος, ο οποίος και επιβαρύνεται τα σχετικά έξοδα. Εδώ δεν έχουμε ανταμοιβή του διαφημιστή από πρώτη διανομή μεριδίου υπεραξίας. Ο έμπορος πληρώνει τον διαφημιστή από μερίδιο υπεραξίας που έχει ήδη λάβει από πρώτη διανομή. Στην περίπτωση αυτή ο διαφημιστής κατέχει **μη ταξική θέση**, ενώ το εισόδημά του είναι **μη ταξικό**.

ΥΠΑΓΟΜΕΝΗ ΤΑΞΙΚΗ ΘΕΣΗ 8: ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Όλες οι οικονομικές θεωρίες βλέπουν το κράτος σαν τον ρυθμιστή της λειτουργίας οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών διεργασιών. Από το «μικρό» κράτος του Adam Smith (όπου ο μοναδικός του ρόλος είναι η προστασία του θεσμού της ιδιοκτησίας, της ελεύθερης αγοράς και της ασφάλειας των πολιτών), μέχρι το κράτος – κολοσσό της Σοβιετικής Ένωσης που κάνει «τα πάντα», ο κρατικός μηχανισμός απαιτεί οικονομικούς πόρους για να λειτουργήσει. Πριν δούμε όμως πως εξασφαλίζονται οι πόροι του κράτους, ας δούμε εν συντομία τον ρόλο του κράτους.

Το κράτος βλέπει (και υποχρεούται να εξυπηρετεί) χονδρικά δυο οντότητες: Τον κόσμο των επιχειρήσεων (όπου στη σύγχρονη οικονομία κυριαρχεί η καπιταλιστική θεμελιώδης ταξική διεργασία) και τους πολίτες (που κατέχουν μια ή περισσότερες ταξικές και μη ταξικές θέσεις). Το κράτος βρίσκεται στο επίκεντρο συνεχών αντιθέσεων και αντιπαραθέσεων, που εξασκούνται από όλες αυτές τις πλευρές. Επειδή το κράτος εισπράττει εισοδήματα (φόρους) και από τις επιχειρήσεις και από τους πολίτες, καλείται συνεχώς να συμβιβάζει τις (περισσότερες φορές) αντιφατικές πιέσεις που υφίσταται από τις δυο πλευρές. Ακόμα καλύτερα ερμηνεύεται ο ρόλος του κράτους, αν το εξετάσουμε με την μαρξιστική σκοπιά, σαν το επίκεντρο επιβολής ποικίλων αντιθέσεων που εξασκούνται από τους κατόχους των ταξικών και μη ταξικών θέσεων που ήδη εξετάσαμε. Για παράδειγμα, η υπαγόμενη ταξική θέση των εμπόρων μπορεί να είναι σε αντίθεση με την υπαγόμενη ταξική θέση των τραπεζιτών, όσον αφορά την κρατική πολιτική διαμόρφωσης των επιτοκίων. Ένα άλλο σαφές παράδειγμα, είναι ότι οι βιομηχανικοί καπιταλιστές επιθυμούν να επιτυγχάνουν το στόχο τους προσφέροντας όσο γίνεται μικρότερα μερίδια υπεραξίας σε όλες τις υπαγόμενες ταξικές θέσεις. Από αυτό προκύπτει ότι οι βιομηχανικοί καπιταλιστές μπορεί να είναι σε σημαντική και συνεχή αντιπαραθεση π.χ. με τους εμπορικούς – χρηματικούς καπιταλιστές και αναζητούν ευνοϊκές ρυθμίσεις μέσω του κράτους. Το ίδιο ισχύει και αντίστροφα.

Η λογική του ισοζυγίου εσόδων – εξόδων του κράτους είναι πολύ απλή: Έχει έσοδα από ποικίλες πηγές¹ και κατευθύνει τις δαπάνες του κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η επιβίωση και αναπαραγωγή κάθε μιας από τις ποικίλες πηγές των εσόδων του. Έτσι για παράδειγμα εισπράττει φόρο εταιρειών² και κατευθύνει πόρους για την εξυπηρέτηση της θεμελιώδους ταξικής διεργασίας (βιομηχανικοί καπιταλιστές) ή της υπαγόμενης ταξικής διεργασίας (εμπορικοί – χρηματικοί καπιταλιστές – διαφημιστές). Εισπράττει επίσης φόρους από φυσικά πρόσωπα, που απασχολούνται σε ταξικές διεργασίες (π.χ. αυτοαπασχολούμενοι ή παραγωγικοί εργαζόμενοι) ή μη ταξικές διεργασίες (μη παραγωγικοί εργαζόμενοι, συνταξιούχοι, άνεργοι) και ομοίως κατευθύνει πόρους για την εξυπηρέτηση αυτών των ταξικών θέσεων. Είναι προφανές, ότι η αντιφατικότητα όλων αυτών των απαιτήσεων οδηγεί συχνά το κράτος σε «διακρίσεις» (ανάλογα και τις πιέσεις που υφίσταται, π.χ. μέσω του “lobbying”), που δυσχεραίνει τις άλλες πλευρές και που πιθανά ανατρέπουν την κυβέρνηση μέσω των εκλογών.

Όσον αφορά την ταξική θέση των κρατικών λειτουργιών σε σχέση με την θεμελιώδη καπιταλιστική ταξική διεργασία, αυτοί κατέχουν υπαγόμενες ταξικές θέσεις, αφού είναι οι πρώτοι λήπτες μεριδίων υπεραξίας, με τη μορφή του φόρου των εταιρειών. Με το υπαγόμενο αυτό έσοδο, οι (κατέχοντες υπαγόμενες ταξικές θέσεις) κρατικοί λειτουργοί (π.χ. υπουργοί ή υπουργικό συμβούλιο) διοχετεύουν κονδύλια, που εξυπηρετούν την επιβίωση και αναπαραγωγή της θεμελιώδους καπιταλιστικής ταξικής διεργασίας. Παραθέτω μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα:

- (1) Εξασφάλιση πολιτικών διεργασιών: Το κράτος εκπονεί νομοθεσία που ευνοεί την λειτουργία της καπιταλιστικής επιχείρησης, φροντίζει για την εκτέλεση αυτής της νομοθεσίας και θεσμοθετεί δικαστήρια για επιλύσεις διαφορών που αφορούν παραβάσεις ή την ερμηνεία της νομοθεσίας.
- (2) Εξασφάλιση οικονομικών διεργασιών: Το κράτος εξασφαλίζει την λειτουργία της ελεύθερης αγοράς με παρακολούθηση, ρυθμίσεις κλπ. Επίσης, είναι αγοραστής σημαντικών ποσοτήτων καπιταλιστικών εμπορευμάτων (οπότε επαληθεύεται η υπεραξία), όπως για παράδειγμα οπλικά συστήματα για το στρατό. Ακόμα, μπορεί να δανείζει – δανείζεται από τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις.

¹ Τα έσοδα είναι κυρίως φόροι, ενώ δεν αποκλείεται να έχει έσοδα και από την θεμελιώδη καπιταλιστική ταξική διεργασία μέσω κρατικών παραγωγικών επιχειρήσεων.

² Ο φόρος εταιρειών μπορεί να είναι υπαγόμενη ταξική ροή αν προέρχεται κατευθείαν από προσπορισμό υπεραξίας (παραγωγική επιχείρηση) ή μη ταξική ροή αν προέρχεται από εταιρεία υπαγόμενης ταξικής θέσης (πχ εμπορική ή τραπεζική επιχείρηση).

(3) Εξασφάλιση πολιτισμικών διεργασιών (κουλτούρας): Το κράτος, σε μια κοινωνία όπου επικρατεί το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής, διαδίδει την κουλτούρα (ερμηνείες του κόσμου) που εξυπηρετεί αυτό το σύστημα. Έτσι π.χ. θεσμοθετεί ένα σύστημα εκπαίδευσης, όπου οι νέοι διδάσκονται ότι η φυσιολογική ερμηνεία των πραγμάτων είναι ο θεσμός της ιδιοκτησίας και της ελεύθερης αγοράς. Διδάσκει «αλήθειες», που ερμηνεύουν τον κόσμο όπως θα εξυπηρετούσε τους καπιταλιστές. Προωθεί καλλιτεχνικά έργα, ταινίες, εκπομπές κλπ που προβάλλουν το καπιταλιστικό σύστημα. Με δυο λόγια, προσπαθεί να εξασφαλίσει ένα πολιτισμικό περιβάλλον, που ευνοεί την επιβίωση και αναπαραγωγή της θεμελιώδους καπιταλιστικής ταξικής διεργασίας.

Σπεύδω να διευκρινίσω, ότι με τα παραπάνω δεν εννοώ ότι το κράτος είναι «όργανο» στα χέρια των καπιταλιστών. Όπως ήδη ανέφερα, η εξυπηρέτηση των βιομηχανικών καπιταλιστών αποτελεί μια μόνο πτυχή του κράτους, η οποία μάλιστα μπορεί να αντιπαρά τίθεται με τις υπόλοιπες. Έτσι για παράδειγμα, με παρόμοιους με τους παραπάνω τρόπους, το κράτος προσπαθεί να «εξυπηρετεί» τις υπαγόμενες ταξικές θέσεις και τις μη ταξικές θέσεις, από τις οποίες έχει επίσης εισόδημα και αγωνίζεται να το εξασφαλίζει. Η επικέντρωση στο παρόν κεφάλαιο στην θεμελιώδη ταξική θέση των βιομηχανικών καπιταλιστών έγινε απλά για να δείξει το χαρακτηριστικό της υπαγόμενης ταξικής θέσης του κράτους. Σε επόμενο κεφάλαιο θα γίνει λεπτομερής μαρξιστική ταξική ανάλυση του κράτους, όπου θα συμπεριληφθεί και ο σημαντικός ρόλος των αυτοαπασχολούμενων.